

# ТАЛУУДЫН ОРОЛЦООГ ХАНГАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХОЛБОЛТ БА ЛОГИСТИКИЙГ САЙЖРУУЛАХ  
ТӨСӨЛ (P174806)

## Агуулга

1	Удиртгал.....	3
2	Төслийн тодорхойлолт.....	5
3	Талуудын өмнөх оролцооны үйл ажиллагаануудын товч хураангуй.....	6
4	Оролцогч талуудыг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийх.....	9
5	Аргачилал.....	12
6	Оролцогч талуудын оролцоог хангах үйл ажиллагаа.....	15
7	Хяналт, тайлагнал.....	17
8	Талуудын оролцооны үйл ажиллагааны нөөц ба үүрэг хариуцлага.....	17
9	Гомдол барагдуулах механизм.....	18

## 1 Удиртгал

Талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөөг Монгол Улсын Зам, тээврийн холболт ба ложистикийг сайжруулах төсөл (цаашид "төсөл" гэх)-д зориулж 2021 оны 7 дугаар сард боловсруулсан баримт бичиг юм. Энэ баримт бичгийг Зам, тээврийн хөгжлийн яам (ЗТХЯ)-ны цахим хуудаснаас үзэх боломжтой.

Дэлхийн банкнаас (цаашид "Банк" гэх) энэхүү төслийг санхүүжүүлэхээр Монгол Улсын Сангийн яаманд Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны 100 сая ам.доллар, Олон Улсын хөгжлийн ассоциацийн 10 сая.ам долларын зээлийн санхүүжилт олгох саналыг тавьсан. Хэрэгжүүлэгч агентлаг нь Зам, тээврийн хөгжлийн яам. Зам, тээврийн хөгжлийн төв, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, Үндэсний хөгжлийн газар болон Сангийн яам нь Монгол Улсын Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газрын удирдлага дор харилцан уялдаатай ажиллахаар зохицуулна.

Энэхүү ТОХТ-ийг төслийн оролцогч талуудтай<sup>1</sup> харилцан тохиролцож, урьдчилсан судалгаа хийсний үндсэн дээр боловсруулсан ба төсөл хэрэгжих хугацаанд төслийн оролцох талууд, мэдээлэл түгээх болон зөвлөлдөх аргууд, ба гомдол барагдуулах аргыг тодорхойлдог.

Дэлхийн банкны БОНХ-нд заасны дагуу талуудын оролцоог хангах гол зорилго буюу Дэлхийн банкны Байгаль орчин, нийгмийн стандарт (БОНС) 10<sup>2</sup> нь:

- Оролцогч талуудыг тодорхойлох, ялангуяа Төслийн нөлөөлөлд өртсөн талуудтай бүтээлч харилцааг хадгалах ба тогтоох, талуудын оролцоонд системтэй хандлагыг бий болгох;
- Төслийн оролцогч талуудын сонирхол, дэмжлэгийн түвшинг үнэлж, Төслийн зураг төсөл, байгаль орчин, нийгмийн гүйцэтгэлд оролцогч талуудын саналыг тусгах боломжийг олгох;
- Төслийн нөлөөлөлд өртсөн талуудтай төслийн үргэлжлэх мөчлөгийн туршид тэдэнд нөлөөлж болзошгүй асуудлаар үр дүнтэй, хүртээмжтэй хамтын ажиллагааг дэмжих, хангах;
- Байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл, нөлөөллийн талаархи төслийн зохих мэдээллийг оролцогч талуудад цаг тухайд нь ойлгомжтой, хүртээмжтэй, зохих хэлбэрээр ил тод болгох;
- Төслийн нөлөөлөлд өртсөн талуудыг асуудал, гомдол гаргах хүртээмжтэй хэрэгслээр хангах, төсөл хэрэгжүүлэгчид эдгээр гомдолд хариу өгөх, зохицуулах боломжийг олгох.

Дэлхийн Банкнаас төсөлд зориулж санхүүжилтийг олгохыг санал болгож байгаа ба 2018 оны 10-р сарын 1-ээс эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Дэлхийн банкны Байгаль орчин, нийгмийн хүрээний (БОНХ) шаардлагуудыг хангахын тулд байгаль орчин, нийгмийн үнэлгээ болон төлөвлөлтийн бусад баримт бичгүүд шаардагддаг. Төслийн үнэлгээнд дараахь зүйлс орно:

- Байгаль орчин, нийгмийн менежментийн хүрээ. (БОНМХ, төслийн бүх бүрэлдэхүүн хэсэг) БОНМХ нь байгаль орчин, нийгмийн үнэлгээний шаардлага, зохицуулалтыг баталгаажуулсны дараа менежмент болон нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг боловсруулахад чиглүүлнэ.

<sup>1</sup> "Оролцогч тал/Талууд" гэдэг нь: (а) Төслийн нөлөөлөлд өртсөн эсвэл өртөх магадлалтай (төслийн нөлөөлөлд өртсөн талууд); ба (б) Төсөлд сонирхолтой байж болох (бусад сонирхогч талууд).

<sup>2</sup> Хэрэгжилтийг дэмжих, тайлагнах үйл ажиллагааны (ХДТҮА) байгаль орчин, нийгмийн хүрээ. БОНС 10: Талуудын оролцоо ба мэдээллийн ил тод байдал, 2018 он.

- Талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (ТОХТ, төслийн бүх бүрэлдэхүүн хэсэг). Үнэлгээнээс өмнө бэлтгэсэн болон үнэлгээний дараа боловсруулсан бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг багтаасан бүх төсөлд бүхэлд нь зориулан бэлтгэсэн энэ баримт бичиг нь дийлэнх оролцогч талуудад ижил төстэй байх ба зөвлөлдөх үйл ажиллагаанд чиглэсэн арга барилыг төслийн хэмжээнд бүхэлд нь хангана.
- Замын гол хэсгүүдийн засвар, шинэчлэлт болон орон нутгийн чухал ач холбогдолтой 51 км замыг сйажруулах Байгаль орчин нийгмийн менежментийн төлөвлөгөө (БОНМТ, 1.1 ба 1.2 дэд хэсэг) нь энэхүү бүрэлдэхүүн хэсгийн нөлөөллийг бууруулах, менежментийн арга хэмжээг тусгана.
- Хөдөлмөрийн харилцааг зохицуулах журам (ХХЗЖ, төслийн бүх бүрэлдэхүүн хэсэг) хөдөлмөрийн гомдлыг барагдуулах механизмыг багтаасан энэхүү баримт бичиг нь төсөлд тавигдах хөдөлмөрийн шаардлагыг тодорхойлно.
- Нүүлгэн шилжүүлэлтийн бодлогын хүрээ (НШБХ, 1.1 ба 1.2 дэд хэсэг). НШБХ нь төслийн үнэлгээ, нөхөн олговрын шаардлагуудыг удирдан чиглүүлдэг бөгөөд үүнийг дээр дурдсан БОНМХ-ний хавсралтад оруулно.
- Нүүлгэн шилжүүлэлтийн төлөвлөгөө (НШТ, 1.1 ба 1.2 дэд хэсэг). Газар чөлөөлөх эсвэл орлогын эх үүсвэрт нэвтрэх эрхийг хязгаарлах тохиолдолд зайлшгүй Нүүлгэн шилжүүлэлтийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (НШҮАТ)-г бэлтгэдэг. НШҮАТ-нүүд нь төслийн дараа хийгдэх үйл явц, нөхөн олговрыг тоймлон харуулна.

Дэлхийн Банкны БОНХ-нд Байгаль орчин, нийгмийн стандарт (БОНС) 10, "Талуудын оролцоо ба мэдээллийн ил тод байдал" багтсан бөгөөд энэ нь "Зээлдэгч болон төслийн оролцогч талуудын хоорондын нээлттэй, ил тод оролцооны ач холбогдлыг олон улсын сайн туршлагын чухал хэсэг" гэж хүлээн зөвшөөрдөг. Зээлдэгч нь төслийн шинж чанар, цар хүрээ, түүний болзошгүй эрсдэл, нөлөөлөлтэй пропорциональ талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (ТОХТ) боловсруулах шаардлагатай (Зүйл 13). Төслийг Дэлхийн банкнаас үнэлэхээс өмнө оролцогч талуудыг тодорхойлж, ТОХТ-г аль болох эрт олон нийтэд дэлгэж, санал асуулгыг нь авна. БОНС 10 нь гомдол барагдуулах механизм (ГБМ) боловсруулж хэрэгжүүлэхийг шаарддаг. Үндэсний зохицуулалтын шаардлага, түүнчлэн БОНХ-ны дагуу тавигдах шаардлагуудыг энд тусгасан.

Дэлхийн банкны Байгаль орчин, нийгмийн стандарт (БОНС) 10-аас гадна талуудын оролцоотой холбоотой зохицуулалтад үндэсний хэмжээнд тавигдах шаардлагууд байдаг. Зөвлөлдөх, нийтэд ил тод болгоход тавигдах Монгол Улсын зохицуулалтын шаардлагыг мөн энд авч үзнэ. Хот байгуулалтын тухай хууль (2015 оны 17, 18 дугаар зүйл)-д хот төлөвлөлтийн үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоотой төлөвлөлтийн зарчмыг тусгаж, хот төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэхдээ иргэд болон холбогдох мэргэжлийн хүмүүсийн оновчтой саналыг авч хот төлөвлөлтөд тусгана гэж заасан. Хот байгуулалттай холбоотой асуудлын хүрээнд гаргасан аливаа шийдвэрийн талаар тухай бүр олон нийтэд мэдээлнэ. Ашиглалтын үйлчилгээний тасалдлыг оршин суугчид болон аж ахуйн нэгжүүдэд таслахаас 24 цагийн өмнө мэдээлэх шаардлагатай. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль (2012 оны 5, 18 дугаар зүйл)-д дараахь зүйлийг шаарддаг:

- Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний (БОНБНУ) төлөвлөгөөний талаарх мэдээллийг нийтэд мэдээлэх ба өөрийн цахим хуудсанд байрлуулж танилцах боломжийг бүрдүүлнэ.
- Стратегийн үнэлгээнд олон нийтээс санал ирүүлэх хугацаа нь ажлын 30-аас дээшгүй өдөр байх бөгөөд амаар болон бичгээр санал авна.
- Төслийн нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийж байгаа хуулийн этгээд тайлан боловсруулах явцдаа төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн иргэд, оршин суугчдаас албан ёсоор санал авч, хэлэлцүүлэг зохион байгуулна.

## 2 Төслийн тодорхойлолт

Төслийн хөгжлийн зорилго (ТХЗ) нь Монгол Улсын тээврийн холболтыг сайжруулж, стратегийн ач холбогдолтой гинжин хэлхээний ложистикийн үр ашгийг дээшлүүлж, замын дэд бүтцийн үндсэн хөрөнгийг нийлүүлэх, арчлах, удирдах, Зам, тээврийн хөгжлийн яамны чадавхыг бэхжүүлэхэд оршино. Төсөл нь доор тайлбарласны дагуу дөрвөн бүрэлдэхүүнтэй.

Бүрэлдэхүүн хэсэг	Үйл ажиллагаа
<p><b>Бүрэлдэхүүн</b> 1. Дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалт</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 8 аймгийг холбосон стратегийн 2700 км авто замын тэргүүлэх ач холбогдол бүхий засвар үйлчилгээний үр дүнд суурилсан засвар үйлчилгээ (311 км).</li> <li>• Орон нутгийн малчдыг улсын чанартай авто замын сүлжээнд холбох “Сүүлийн бээрийн холболтын зам” (~51 км).</li> <li>• Замын хөрөнгийн удирдлагын систем ба тогтолцоо.</li> </ul>
<p><b>Бүрэлдэхүүн</b> 2. Тээвэр ба ложистикийн үйлчилгээ</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ложистикийн жишиг төв</li> <li>• Ложистик, нийлүүлэлтийн гинжин хэлхээний платформ.</li> <li>• Нийлүүлэлтийн гинжин хэлхээнд инноваци бий болгох туршилтын төслүүд: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Хүргэлтийг бодит цаг дээр хянах (Радио давтамжийн тодорхойлох хэрэгсэл, QR-код, Блокчейний ул мөрөөр мөрдөх).</li> <li>○ Ухаалаг сайн үйлдвэрлэлийн туршлага (CYT), агуулах ба автоматжуулалт (бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх робот).</li> <li>○ Ухаалаг ачааны машин, чингэлэг, зөөвөрлөх технологи.</li> </ul> </li> <li>• Гэрээт ложистикийн үйлчилгээний дүрэм, стандарт.</li> <li>• Хүйтэн хэлхээний агуулахын ложистик.</li> </ul>
<p><b>Бүрэлдэхүүн</b> 3. Техникийн тусламж, чадавхыг бэхжүүлэх</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ложистикийн төвүүдийг бэлтгэх ажил</li> <li>• Стратегийн судалгаа, мастер төлөвлөгөө.</li> <li>• Чадавхыг бэхжүүлэх, сургалт.</li> </ul>
<p><b>Бүрэлдэхүүн</b> 4. Болзошгүй онцгой байдлын үед авах хариу арга хэмжээний бүрэлдэхүүн хэсэг (БОБҮАХАБХ)</p>	<p>Энэхүү тэг долларын бүрэлдэхүүн хэсэг нь хямрал эсвэл онцгой байдлын үед шуурхай хариу арга хэмжээ авах зорилготой бөгөөд шаардлагатай үед яаралтай тусламжийн хариу арга хэмжээ авах, сэргээн босголтод дэмжлэг үзүүлэх төслийн санхүүжилтийг Дэлхийн банкнаас дахин хуваарилах хүсэлтийг үйлчлүүлэгчид өгөх боломжийг олгодог.</p>

Төслийн нарийвчилсан тайлбарыг энэхүү БОНМХ-ны Бүлэг 1-ээс харна уу.

## 3 Талуудын өмнөх оролцооны үйл ажиллагаануудын товч хураангуй

2021 оны 6-р сарын 30-ны өдрийн байдлаар Дэлхийн Банкны групп (ДБГ)-ээс үнэлгээ өгөхөөс өмнө төслийг бэлтгэх явцад хийсэн хянан шалгалт, уулзалтын жагсаалтыг дараагийн хүснэгтэд нэгтгэн харуулав.

Оролцогч тал	Сэдэв	Хугацаа	Саналуудын хураангуй
<p><b>Гүйцэтгэгч/ Хэрэгжүүлэгч агентлаг - ЗТХЯ болон замыг хөгжүүлэх холбогдох байгууллагууд</b></p>	<p>Төслийн ерөнхий үзэл баримтлал, БОНХ болон холбогдох хэрэгслүүдийн шаардлага. БОНМХ болон БОНМТ төсөл боловсруулах оролцоо</p>	<p><b>2021 оны 03-р сараас 06-р сар хүртэл</b></p>	<p>Зам, тээврийн хөгжлийн яамны холбогдох албан тушаалтнуудад тогтмол мэдээлэл өгч байсан. Сонгогдсон эсвэл тухайлсан замын байршил, ашигтай бүсүүдийн талаар холбогдох судалгаа, нөөцийн талаар мэдээллийг солилцсон.</p>
<p><b>Үндэсний болон орон нутгийн төрийн бус байгууллагууд</b> (бэлчээрийн менежментийн баг, замд хяналт тавих орон нутгийн ТББ-ын төлөөлөгчид, малчдын хоршоод, төслөөс ашиг хүртэх боломжтой сумд, орон нутгийн байгаль хамгаалагчид, судлаачид, бизнес эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн холбоо, эмэгтэйчүүдийн тэргүүлдаг хувийн хэвшлийн төлөөлөл) болон хөгжлийн түншүүд</p>	<p>Төслийн ерөнхий үзэл баримтлал, Байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөлөл</p>	<p><b>2021 оны 06 дугаар сарын 18-ны Баасан гараг</b> 8 оролцогчтой цахим уулзалт</p>	<p><b>Төслийн ерөнхий үр дүн, замын зураг төсөл ба байгаль орчны нөлөө:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ерөнхийдөө оролцогчид төлөвлөсөн ажил нь хүлээгдэж буй үр дүнг бий болгох эерэг хөгжүүлэлтийн үр дүнг бий болгоно гэж найдаж байна. Зам засварын болон сүүлийн бээрийн холболтын замыг сонгох шалгуур, түүнчлэн логистиктой холбоотой асуудлуудаас суралцах сонирхолтой байна.</li> <li>• Говь, тал хээр, мөнх цэвдэгтэй газруудад тохирсон ялгаатай зураг төслийг гаргах ёстой. Учир нь өмнө нь орон нутгийн замын ажил хийхдээ цаг уур, байгаль орчны болзошгүй эрсдлийг үнэлж, тооцоолдоггүй байна.</li> <li>• Зураг төсөл, барилга угсралтын болон засварын ажлын үед орон нутгийн иргэний нийгмийн байгууллагуудын (ИНБ) замд тавих хяналт зайлшгүй чухал бөгөөд хөндлөнгийн гуравдагч талын хяналтыг хийх сонирхолтой байдаг. Дэлхийн банкны буцалтгүй тусламжаар 2013 оны Хөвсгөлд хийгдсэн кейс.</li> <li>• Хатуу хучилттай замд хурдны хязгаарлалт байнга зөрчигдөж, мал амьтад байнга ихээр хорогдож байгаа тул экологийн гарцыг барих шаардлагатай байна.</li> </ul> <p><b>Эмэгтэйчүүдийн бизнес эрхлэлт чадавхитай холбоотой асуудлууд:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Эмэгтэйчүүдийн бизнест ихэвчлэн мэдээлэл, итгэл үнэмшил, сүлжээ холбоо дутмаг байдаг нь тэднийг худалдан авах ажиллагаанаас хасагдахад хүргэдэг. Тэдний хувьд боломж бага, эрэгтэйчүүд</li> </ul>

			<p>давамгайлсан салбар гэж тэд хардаг.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Бизнесийн удирдагч эмэгтэйчүүд махны үйлдвэрлэлийн стандартыг хэрхэн хангаж, ЕХ, Арабын зах зээлд нэвтрэх талаар мэдлэг, мэдээлэл дутмаг байдаг.</li> <li>• Эмэгтэйчүүдийн оролцоог хангах, чадавхыг бэхжүүлэх сургалтын хөтөлбөрүүд, зорилтот үйл ажиллагаануудыг төслийн үйл ажиллагаанд оруулах шаардлагатай.</li> <li>• Жендэрт суурилсан зөрчлийн (ЖСЗ) талаарх ерөнхий санаа зовоосон асуудал их, ажлын байран дахь ЖСЗ өндөр байна.</li> <li>• Ковид 19-ийн нөлөө жижиг дунд үйлдвэр, албан бус бизнесүүдэд сөргөөр нөлөөлсөн.</li> <li>• Эмэгтэйчүүд тэргүүлсэн бизнесүүдийн хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.</li> </ul>
<p><b>Үндэсний агентлаг, ашиг хүртэгч 8 аймгийн нутгийн захиргааны байгууллагууд</b> (байгаль орчин, дархан цаазат газар, газар зохион байгуулалт, соёлын өв, хөгжил төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн аймгийн захиргааны албан тушаалтнуудыг оруулна) <b>болон зам засвар арчлалтын төрийн өмчит компаниуд</b></p>	<p>Төслийн ерөнхий үзэл баримтлал, Байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл ба нөлөөлөл</p>	<p><b>2021 оны 06 дугаар сарын 21-ний Даваа гараг</b> 30 оролцогчтой цахим уулзалт</p>	<p><b>Замын зураг төсөл ба тэргүүлэх чиглэл:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Эдгээр шинэ замын зураг төсөл нь аливаа эвдрэлээс зайлсхийхийн тулд уул уурхай болон бусад хүнд даацын үйл ажиллагааг харгалзан үзэх ёстой.</li> <li>• Барилгын ажлын явцад түр зам тавих шаардлагатай. Тоосжилт ихсэх тул зам талбайг хангалттай услах шаардлагатай.</li> <li>• Зохион байгуулсан уулзалт зэрэг мэдээлэл сайтай уулзалтыг өндрөөр үнэлж, ийм ил тод, хүртээмжтэй уулзалтуудыг зохион байгуулж оролцох, шаардлагатай бол орон нутгийн мэдээлэл, статистик мэдээллээр хангах сонирхолтой байгаагаа илэрхийлсэн.</li> <li>• Орон нутгийн аялал жуулчлал болон бусад үйл ажиллагааг дэмжих зам дээр сум сонгон шалгаруулахад орон нутгийн тэргүүлэх чиглэлүүдийг харгалзан үзнэ. Тодруулбал, Архангай аймаг морин аялалынхаа түүхээр нутгийн хөгжлийн төлөвлөгөөнд Чулуут сумыг аялал жуулчлалын</li> </ul>

		<p>чиглэлээр нэн тэргүүнд тавьж аймгийн ИТХ-аар батлуулжээ. Эрдэнэмандал сум махны үйлдвэрлэлийг туршилтаар явуулах боломжтой. Увс аймгийн хувьд Сагил, Түргэнээс бусад сумдын замыг анхаарч үзэх хэрэгтэй.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Орон нутгийн гүүр, ус зайлуулах байгууламжийг засах шаардлагатай. Боломжтой бол их засвар хийж, үерийн болон ус зайлуулах хоолойг шинээр байрлуулах шаардлагатай.</li> <li>• Орон нутгийн сумдын зам ашиглалтын хувь хэмжээ бага байгаа тул одоогийн зам засвар, арчлалтын ажлыг нэн тэргүүнд хийх ёстой.</li> </ul> <p><b>Байгаль орчинд үзүүлэх нөлөө:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Экологийн цагдаагийн албаны мэдээллийг шалгахдаа амьтдын ослын талаарх зарим статистикийг харж болно. Олон улсын стандарт болон орон нутгийн хууль тогтоомжид нийцсэн экологид болон амьтанд ээлтэй замуудыг тодорхой байршилд барих шаардлагатай.</li> <li>• Архангай аймгийн Булган сум зэрэг тодорхой байршилд модны хулгай ихсэх магадлалтай.</li> <li>• Замын нийтлэг материалыг олборлохын тулд малчид бэлчээр нутгаа өгөхөөс татгалзаж, маргаан үүсч магадлалтай.</li> </ul> <p><b>Талуудын оролцоо:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Аймгийн удирдлагууд, тэр дундаа Зам засвар арчлалтын компаниуд, болон Үндэсний хөгжлийн газар (ҮХГ) зэрэг байгууллагууд тэргүүлэх ач холбогдол өгөх, зураг төсөл боловсруулах, шинэ зам төлөвлөлтөд оролцох сонирхолтой байна.</li> <li>• Ковид 19-ийн хязгаарлалт тавигдахаар авто замын чиглэлийг сонгох, төслийн зураг төсөл боловсруулах талбайд очиж үзэхийг зөвлөж байна.</li> </ul>
--	--	--



#### 4 Оролцогч талуудыг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийх

Талуудын оролцоог хангах үйл ажиллагаа нь төслийн нийт хугацаанд явагддаг үйл явц бөгөөд энэ нь төслийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэлийг амжилттай удирдахад чухал ач холбогдолтой бат бөх, бүтээлч, хариу үйлдэл үзүүлэх харилцааг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилготой юм. Оролцогч талуудын оролцоог хангах үйл ажиллагааг төсөл боловсруулах үйл явцын эхний үе шатанд хэрэгжүүлэхэд хамгийн үр дүнтэй. Энэ нь төслийн эхэн үеийн шийдвэр, төслийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэл, нөлөөллийн үнэлгээ, удирдлага, мониторингийн салшгүй хэсэг юм.

Төслийг боловсруулах явцад оролцогч талуудтай хамтран ажиллах, хэлэлцээр хийхэд ихэвчлэн тухайн оролцогч талуудын бүлгийг төлөөлөх хууль ёсны төлөөлөгчийг шаарддаг. Тухайлбал, төсөлтэй хамтран ажиллах явцад бүлгийн ашиг сонирхлыг хамгаалах үүрэг хүлээсэн хүмүүс гэх мэт. Нутгийн иргэдийн төлөөлөгчид орон нутгийн нөхцөл байдлын талаар ашиг тустай ойлголтыг өгч, төсөлтэй холбоотой мэдээллийг түгээх гол суваг болж, төслийн зорилтот иргэд болон тэдгээрийн үүсгэн байгуулсан сүлжээнүүдийн хоорондын харилцаа холбооны үндсэн холбоос болж өгдөг. Оролцогч талуудын төлөөлөгчдийг баталгаажуулах (өөрөөр хэлбэл, тэдний төлөөлж буй нийгэмлэгийн хууль ёсны бөгөөд жинхэнэ төлөөлөгч мөн гэдгийг батлах) нь нутгийн иргэдийн оролцоотой оролцогч талуудтай холбоо тогтооход зайлшгүй шаардлагатай ажил хэвээр байна. Нутгийн иргэдийн төлөөлөгчдийг хууль ёсны эсэхийг баталгаажуулахын тулд нутгийн иргэдээс санамсаргүй байдлаар сонгон албан бусаар ярилцаж, тэдний ашиг сонирхлыг хамгийн үр дүнтэйгээр хэрхэн төлөөлөх талаар тэдний санал бодлыг анхаарч үзэх явдал юм. Коронавирус цар тахлын (Ковид-19 улмаас нутгийн иргэдийг цуглуулахад хязгаарлалт тавьсан эсхүл бүр хориглосон тул оролцогч талуудыг тодорхойлох ажил илүү хувь хүний үндсэн дээр явагдах бөгөөд нөлөөлөлд өртсөн хүмүүст янз бүрийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр хүрэх шаардлагатай болно гэсэн үг юм.

Table 1. Тодорхойлсон оролцогч талууд

Оролцогч тал	Төсөлд гүйцэтгэх үүрэг	Сонирхол	Нөлөөлөл
Монгол Улсын Зам, тээврийн хөгжлийн яам (ЗТХЯ)	Гүйцэтгэгч, хэрэгжүүлэгч агентлаг: Техникийн зураг төсөл, зөвшөөрөл, төслийн удирдах хорооны гишүүн	Их	Их
Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам/Хот, аймгийн Байгаль орчны хэлтэс	БОАЖЯ нь байгаль орчны зөвшөөрөл олгох бөгөөд өөрийн үзэмжээр хяналт, шалгалт тавьж болно.	Дунд	Дунд
Сангийн яам (СЯ)	Монгол Улсын Сангийн сайдын 196 дугаар тушаал “Гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжих төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, санхүүжүүлэх, хяналт тавих, үнэлэх журам”-ын биелэлтийг шалгах/мөрдөх	Дунд	Их
Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам (ХХААХҮЯ)	Төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх ажлыг зохицуулах	Их	Их
Үндэсний хөгжлийн агентлаг	Төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх ажлыг зохицуулах	Их	Дунд
8 Аймгийн удирдлагууд, Аймгийн ЗДТГ, түүний	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Их	Бага

харьяа агентлагууд			
Зам, тээврийн хөгжлийн төв	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Их	Бага
Тээврийн цагдаагийн алба	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Дунд	Бага
Аймаг, сумын газар зохион байгуулалтын алба	Газар өмчлөлийн бичиг баримт, газрын гэрчилгээ, газар ашиглах гэрээ, кадастрын зураг зэрэг бүрдүүлэлтийг газар зохион байгуулалтын алба, харьяа дүүргийн хэлтэс олгоно.	Дунд	Дунд
Нийслэл, аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газар	Барилга угсралтын ажилд үе шатлалтай хяналт шалгалт хийх	Дунд	Их
Төслийн удирдах хороо	Монгол Улсын ЗГХЭГ тэргүүлдэг бөгөөд ЗТХЯ, ХХААХҮЯ, СЯ, ҮХГ, орон нутгийн засаг захиргаа, холбогдох байгууллагуудын төлөөллөөс бүрддэг. Монгол Улсын Засгийн газрын “Гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжих төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, санхүүжүүлэх, хяналт тавих, үнэлэх” 196 дугаар журмын дагуу Төслийг хэрэгжүүлэх ерөнхий удирдамжаар хангах	Их	Их
Төслийн удирдлагын газар	Төслийн хэрэгжилтийг удирдан чиглүүлэх	Их	Их
Гүйцэтгэгч/Концесс эзэмшигч	Төслийн түншүүд	Их	Их
	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох		
Зөвлөх	Төслийн түншүүд	Дунд	Дунд
	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох		
Орон нутгийн судалгааны хүрээлэнгүүд	Боломжит төслийн хамтрагчид	Дунд	Бага
	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох		
ТББ ба ашиг сонирхлын бүлгүүд	Боломжит төслийн хамтрагчид	Их	Дунд
	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох		
Төсөлд өртсөн төрийн байгууллагууд	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Их/Нөлөөлөлд өртсөн	Бага
Төслийн нөлөөлөлд өртсөн хувийн хэвшлийн байгууллагууд	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Их/Нөлөөлөлд өртсөн	Бага
Төслийн нөлөөлөлд өртсөн оршин суугчид	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Их/Нөлөөлөлд өртсөн	Бага
Төслийн нөлөөлөлд өртсөн эмзэг бүлэг (үндэсний цөөнхийн бүлэг байж болно)	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Их/Нөлөөлөлд өртсөн	Бага
Хэрэглэгчид (явуулын)	Төслийн хэрэгжилтэд оролцох	Бага/Нөлөөлөлд	Бага

		ертсөн	
--	--	--------	--

## 5 Аргачилал

Төслийн шилдэг туршлагын арга барилд нийцүүлэх үүднээс талуудын оролцоог хангах үйл ажиллагаандаа дараах зарчмуудыг баримтална:

*Нээлттэй байдал ба төслийн хугацаанд баримтлах арга барил:* Төсөл(үүд)-ийн талаарх олон нийтийн хэлэлцүүлгийг төслийн хугацаанд нээлттэйгээр, гадны нөлөөлөл, хөндлөнгийн оролцоо, албадлага, айлган сүрдүүлгээс ангид зохион байгуулна.

*Мэдээллээр хангагдсан оролцоо, санал хүсэлт:* мэдээллийг бүх оролцогч талуудад зохих хэлбэрээр хүргэж, өргөнөөр түгээнэ; оролцогч талуудын санал хүсэлттэй холбоотой харилцаа холбоо, эдгээр санал хүсэлт, тулгамдсан асуудалд дүн шинжилгээ хийх, шийдвэрлэх боломжоор хангасан байна.

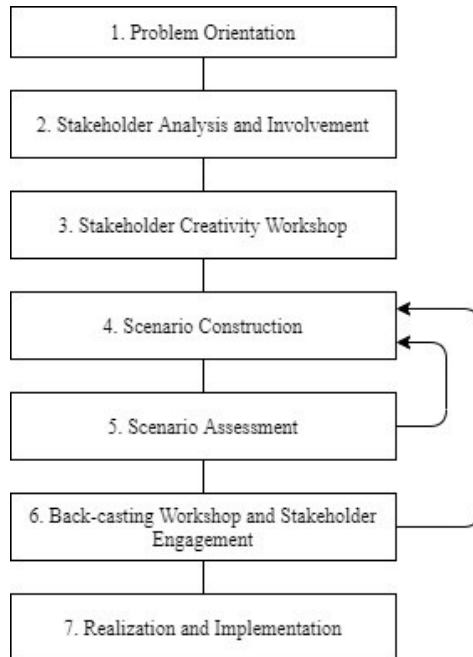
*Хүртээмжтэй, мэдрэмжтэй байдал:* Төсөлд оролцох үйл явц нь хүртээмжтэй буюу нийтийг хамарсан байна. Нэгдүгээрт, ТУГ нь төслийн бүх оролцогч талуудад мэдээллийн хүртээмжтэй байдлыг бүрдүүлж өгнө. Төслийн талуудын оролцооны арга хэлбэрийг сонгох үндсэн зарчим нь талуудын хэрэгцээг мэдрэх юм. ТУГ нь эмзэг бүлэг, ялангуяа өндөр настан, олон үндэстэн ястны бүлгүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийг хамруулахыг онцлон тэмдэглэнэ.

*Уян хатан байдал:* хэрэв цар тахалтай холбоотой хоорондын зай барих нь оролцооны уламжлалт хэлбэрт хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүсгэж байх нөхцөлд аргачлалыг оролцогч талуудтай харилцахад илүү дөхөм бусад хэлбэрүүд, тэр дундаа утасны дуудлага, интернет харилцааны хэлбэрт зохицуулан өөрчлөнө.

*Талуудын оролцоог хангах олон төрлийн арга хэрэгслүүд байдаг:* Эдгээр аргуудын нэг нь оролцогч талуудын хэрэгцээ шаардлагыг хангахуйц ирээдүйн тогтвортой хувилбаруудыг тодорхойлоход чиглэгдсэн тодорхойлсон ирээдүйн төсөөлөлөө араас нь ургаш хэрэгжүүлэх арга арга юм. (Quist, 2006) Энэ арга <sup>3</sup> нь засгийн газар, хувийн хэвшил, олон нийтийн ашиг сонирхлын бүлгүүд, шинжлэх ухааны институт гэх мэт бүлгүүдийн өргөн хүрээний оролцогч талуудыг татан оролцуулах, асуудлыг тодорхойлж, шийдлийг хайх, алсын харааг хөгжүүлэх нэгдсэн арга барил юм.

---

<sup>3</sup> Холмберг Ж (1998) Backcasting: тогтвортой хөгжлийг хэрэгжүүлэх алхам. GreenerManage Int 23:30-51



**Диаграмм 1. Back-Casting арга ашигласан оролцогч талуудын оролцооны жишээ**

Үр дүнтэй, тохирсон оролцоог хангахын тулд төсөл (үүд)-ийн оролцогч талуудыг дараах үндсэн ангилалд хувааж болно:

*Нөлөөлөлд өртсөн талууд* – Төслийн (бодит эсвэл болзошгүй) шууд нөлөөлөлд өртсөн ба/эсвэл төсөлтэй холбоотой аливаа өөрчлөлтөд хамгийн өртөмтгий гэж тодорхойлсон ба тухайн нөлөөлөл, тэдгээрийн ач холбогдлыг тодорхойлох, нөлөөллийг бууруулах, удирдлагын арга хэмжээний талаар шийдвэр гаргахад нягт оролцох шаардлагатай бүлэг хүмүүс,

*Бусад сонирхогч талууд* – Төслөөс шууд нөлөөлөл үзүүлэхгүй байж болох ч өөрсдийн ашиг сонирхлыг нөлөөлөлд өртсөн гэж үзэж, ойлгож байгаа, төслийг хэрэгжүүлэх үйл явцад ямар нэгэн байдлаар нөлөөлөлд өртөх боломжтой хувь хүн/бүлэг/байгууллага;

*Эмзэг бүлгүүд* – эмзэг байдлын улмаас бусад бүлэгтэй харьцуулахад төслийн нөлөөлөлд пропорциональ бус байдлаар орох, эсвэл улам доройтож болзошгүй бөгөөд төсөлтэй холбоотой зөвлөлдөх, шийдвэр гаргах үйл явцад тэдний тэгш төлөөллийг хангахын тулд тусгай оролцоо шаардаж болох бүлэг хүмүүс.

Нөлөөлөлд өртсөн талуудад орон нутгийн иргэд болон төсөлд шууд нөлөөлж болох бусад талууд орно. Тодруулбал, дараах хувь хүмүүс болон бүлгүүд энэ ангилалд багтана:

- Тухайн замын бүх хэрэглэгчид
- Ойролцоо оршин суудаг бүх насны иргэд
- Бизнес эрхлэгчид
- Эмзэг бүлэг

Бусад сонирхогч талууд: төслийн оролцогч талуудад шууд нөлөөлөлд өртсөн иргэдээс бусад талууд багтана, үүнд:

- Бусад ажил үйлчилгээ эрхлэгчид буюу үйлчилгээ үзүүлэгч, ханган нийлүүлэгчид
- ШУ-ны институт буюу судалгааны хүрээлэнгүүд, олон улсын болон үндэсний зөвлөх байгууллагууд
- Үндэсний болон олон улсын бусад байгууллага
- Үндэсний болон орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн компаниуд
- Олон нийт
- Шийдвэр гаргах эрх бүхий бүх байгууллага

Эмзэг бүлгийн иргэд. Төслийн нөлөөлөл нь эмзэг бүлгийн иргэдэд харьцангуйгаар нөлөөлөх боломжтой эсэхийг ойлгох нь чухал. Эмзэг байдал нь тухайн хүний гарал үүсэл, хүйс, нас, эрүүл мэндийн байдал, эдийн засгийн хомсдол, санхүүгийн баталгаагүй байдал, нийгэм дэх сул дорой байдал (жишээ нь, цөөнх эсвэл захын бүлэг), бусад хүмүүсээс хараат байдал, байгалийн баялгаас хамааралтай байж болно. Эмзэг бүлгийн иргэдийн оролцоотойгоор төсөлтэй холбоотой аливаа шийдвэр гаргахад тэдний оролцоог хөнгөвчлөх тусгай арга хэмжээ, тусламж шаардагддаг.

Төслийн хүрээнд эмзэг бүлэгт доорхи иргэд хамаарах бөгөөд үүгээр хязгаарлагдахгүй:

- Хүүхдүүд
- Залуучууд
- Эмэгтэйчүүд
- Өндөр настан
- Ядуу иргэд
- Бага орлоготой, өрх толгойлсон иргэд
- Оршин суух болон өмчлөлийн газаргүй түр оршин суугчид (хөдөөгийн шилжин ирэгсэд).
- Үндэстний цөөнх өрхийн иргэд
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- Шууд нэвтрэх шаардлагатай жижиг бизнесүүд.

### **Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүстэй харилцах**

Харилцаа холбооны хүртээмжтэй байдлын хувьд өөр өөр байдаг. Дараах жишээнүүд байна:

- Сонсголгүй хүмүүст уулзалт дээр юу болж байгааг ойлгуулахын тулд дохионы хэлний орчуулга хийх шаардлагатай байж болно.
- Сонсголын аппарат ашигладаг хүмүүст loop system буюу сонсгол дэмжих систем шаардлагатай байж болно. Сонсгол дэмжих систем нь томоохон хурал уулзалтууд дээр сонсголыг хөнгөвчлөх зориулалтаар ашиглагддаг.
- Сургалтын бэрхшээлтэй хүмүүст техникийн нарийн ширийн зүйлийг ойлгуулахын тулд тараах материалыг уншихад илүү хялбаршуулсан хувилбар шаардлагатай байж болно.
- Сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудалтай хүмүүсийн хувьд аливаа хурал уулзалтын үеэр доромжлуулах айдастай байдаг учир урьдчилсан уулзалт зохион байгуулах илүү үр дүнтэй байж болно. Гутаан доромжлолын талаарх санаа зовнилын асуудлыг нь шийдвэрлэснээр нийгмээс гадуурхагдсан бүх бүлгийг хамруулах давуу талтай.

- Хөдөлгөөний бэрхшээлтэй, тэргэнцэртэй хүмүүст зориулсан барилга руу орох налуу зам, лифт, барилга дотор явахад хангалттай зайтай, бие засах газартай байх шаардлагатай.

## **6 Оролцогч талуудын оролцоог хангах үйл ажиллагаа**

Улсын Онцгой комиссоос Ковид-19 халдварыг бууруулах арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх хүртэл олон нийтийг гамшгаас хамгаалах бэлэн байдал зарлах шийдвэрийг хэд хэдэн удаа гаргасан. (УОК, 2021 он).

Ковид-19-ийн халдвараас урьдчилан сэргийлэх үүднээс хэлэлцүүлгийн явцад урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авна. Ковид-19-ийн одоогийн нөхцөл байдлыг харгалзан харилцаа холбоог сонгохдоо дараах зүйлсийг анхаарч үзэх хэрэгтэй.

- Хэрэв цөөн хүнтэй жижиг хэмжээний уулзалт хийхийг зөвшөөрсөн нөхцөлд тусгай бүлгийн уулзалт гэх мэт жижиг уулзалт, хуралдааныг зохион байгуулж хэлэлцэх ба хэрэв зөвшөөрөгдөөгүй нөхцөлд онлайнар уулзалт зохион байгуулахын тулд бүхий л хүчин чармайлтаа гаргах шаардлагатай.
- Харилцаа холбооны хэрэгслийг төрөлжүүлж, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, онлайн сувгийг илүү ашиглах. Боломжтой бол оролцогч талуудын онцлогт тулгуурлан зорилгод нийцсэн тусгай онлайн платформ, чат группийг бий болгох.
- Оролцогч талуудын зүгээс онлайн харилцааг ашиглах боломжгүй эсвэл байнга ашигладаггүй тохиолдолд уламжлалт харилцааг (ТВ, сонин, радио, тусгай утасны шугам, шуудан) ашиглах. Уламжлалт харилцаа холбоо нь холбогдох мэдээллийг сонирхогч талуудад хүргэж, санал хүсэлтээ өгөхөд өндөр үр дүнтэй байдаг.
- Төслийн нөлөөлөлд өртсөн хүмүүс эсвэл төслийн үр өгөөжийг хүртэгчидтэй шууд харилцах шаардлагатай бол цахим шуудан, мессеж, шуудан, онлайн платформ, мэдээллийн оператор бүхий тусгай утасны шугамаар нөлөөлөлд өртсөн айл өрхүүд шууд харилцах боломжийг тодорхойлох.
- Үндэстний цөөнх өрхүүдийн хувьд сонирхогч талуудын оролцооны онцлог хэрэгцээг харгалзан үзэж, орчуулгын үйлчилгээ, тодорхой хэвлэл мэдээллийн харилцааг ашиглах зэргээр хөнгөвчлөх боломжтой.
- Санал болгож буй холбоо харилцаанд оролцогч талууд хэрхэн санал хүсэлт гаргаж харилцах талаар тодорхой зааж өгсөн байна.

Төслийн үйл ажиллагаа дуусмагц төслийн нөлөөлөлд өртсөн хүмүүсийг хайж илрүүлэх ажлыг хийнэ. Хамгийн гол нь эцсийн хэрэглэгчийн холболт болон ложистикийн төвийн нөлөөлөлд өртсөн олон нийтийг тодорхойлоход чиглэнэ. Нөлөөлөлд өртсөн иргэд (НӨИ)-тэй олон нийтийн хэлэлцүүлэг явуулахдаа эдгээр НӨИ-ээс санал хүсэлтийг хүлээн авахад хамгийн их ач холбогдол бүхий аргачлалыг ашиглана.

### **Мэдээллийг ил тод болгох**

Оролцогч талууд	Сонирхол	Харилцааны арга	Хариуцлага
Бүх оролцогч талууд	Төслийн мэдээллийг нийтэд нээлттэй болгох буюу задруулах	Бүх оролцогч талуудтай тогтмол ганцаарчилсан уулзалт хийж, эмзэг бүлгийнхэнд анхаарлаа хандуулж байх; Зар, захидал, вэбсайтууд	ЗТХЯ, ТУГ
Бүх оролцогч талууд	Дэд төслийн дизайны шаардлага	Бүх оролцогч талуудтай тогтмол ганцаарчилсан уулзалт хийж, эмзэг бүлгийнхэнд анхаарлаа хандуулж байх; Зар, захидал, вэбсайтууд	ЗТХЯ, ТУГ
Сангийн яам	Төслийн зөвшөөрөл	Албан бичиг, уулзалт	ЗТХЯ, ТУГ
Нийтийн аж ахуй, хот төлөвлөлтийн байгууллагууд	Ашиглалтын тасалдлын төлөвлөгөө, зөвшөөрөл	Албан бичиг, уулзалт	ЗТХЯ, ТУГ
Аймаг, сумын Засаг даргын Тамгын газар	Дэмжлэг ба хамтын ажиллагаа, талуудын оролцоо	Албан бичиг, уулзалт	ЗТХЯ, ТУГ
Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам	Зөвшөөрөх, үнэлэх, батлах	Албан бичиг, Олон нийтэд нээлттэй Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ (БОНБНУ) ба Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах (БОМТ)	ЗТХЯ, ТУГ
Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар	Зөвшөөрөл, шалгалт, баталгаажуулалт	Хурал, уулзалтууд	ЗТХЯ, ТУГ
Тухайн зам дагуух бизнес эрхлэгчид /оршин суугчид	Нүүлгэн шилжүүлэх дэмжлэг	Тогтмол ганцаарчилсан уулзалтууд	ЗТХЯ, ТУГ
Орон нутгийн нийгэмлэгүүд	Замын хөдөлгөөний саатал, явган хүний гарц	Иргэдийн нийтийн хурал, Барилгын ажлын мэдээллийн самбар, оршин суугчдад зориулсан захидал, олон нийтийн медиа платформ, цахим хуудас, ТВ, радио, сонин, НЗДТГ-ын цахим хуудас ( <a href="http://www.ulaanbaatar.mn">www.ulaanbaatar.mn</a> )	ЗТХЯ, ТУГ
Шинжлэх ухааны академи (ШУА)-ийн Археологийн хүрээлэн	Барилгын ажилтай холбоотой Археологийн эд зүйлсийн тохиолдлын олдворууд	Уулзалт, албан бичиг	ТУГ, IE
Үндэсний төрийн бус байгууллагууд	Дизайны санал, асуудлыг тодорхойлох, мэдлэгийн эх сурвалж, сургалт	Бүх оролцогч талуудтай тогтмол ганцаарчилсан уулзалт хийж, эмзэг бүлгийнхэнд анхаарлаа хандуулж байх; Зар, захидал, вэбсайтууд	ТУГ, IE

Оролцогч талууд	Сонирхол	Харилцааны арга	Хариуцлага
Үндэсний хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл	Төслийн сүүлийн үеийн мэдээлэл	Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд	ЗТХЯ, ТУГ, IE
Хандивлагч болон олон талт агентлагууд	Төслийн байршил	Төслийн зарлал, вэб сайт, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, уулзалтууд	ЗТХЯ, ТУГ

## 7 Хяналт, тайлагнал

ТУА-ны байгаль орчин, нийгмийн мэргэжилтнүүд энэхүү талуудын оролцоог хангах төлөвлөгөө (ТОХТ)-ний дагуу оролцогч талуудтай тогтоосон харилцаа холбоо, оролцооны арга хэрэгсэл дээр тулгуурлан талуудын оролцоог хангана. Тухайлбал, ТУА нь төслийн байгаль орчин, нийгмийн үйл ажиллагааны үр дүн, Байгаль орчин, нийгмийн амлалтын төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний хэрэгжилтийн талаар оролцогч талуудаас санал авах болно.

Зөвлөлдөх, нийтэд ил тод болгох үйл ажиллагааг мөн нэгтгэн дүгнэж, Дэлхийн банкинд ирүүлэх төслийн хагас жилийн тайланд нэгтгэн оруулж тайлагнана. Гүйцэтгэлийн хэд хэдэн үндсэн үзүүлэлтүүдийг (KPI) мөн дараах үзүүлэлтийг багтаасан байдлаар ТУА-наас тогтмол хянаж байна:

- Тайлант хугацаанд явуулсан зөвлөлдөх уулзалт болон бусад олон нийтийн хэлэлцүүлэг/форумуудын тоо (жишээ нь, сар, улирал, жил бүр);
- Олон нийтийг хамарсан үйл ажиллагааны давтамж;
- Тайлангийн хугацаанд хүлээн авсан олон нийтээс хүлээн авсан гомдлын тоо (жишээ нь сар, улирал, жил бүр) болон тогтоосон хугацаанд шийдвэрлэсэн гомдлын тоо;
- Хүлээн авсан олон нийтийн гомдлын төрөл; болон
- Үндэсний хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтлэгдсэн/хэвлэгдсэн хэвлэлийн материалын тоо.

## 8 Талуудын оролцооны үйл ажиллагааны нөөц ба үүрэг хариуцлага

Төслийн удирдлагын албыг Зам, тээврийн хөгжлийн яамнаас томилон байгуулах ба төслийн бэлтгэл, хяналт, үнэлгээ зэрэг төслийн үйл ажиллагаанд ерөнхий хяналтыг тавина. Төслийн хүрээнд оролцогч талуудын оролцоог хангах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд зориулсан санхүүжилтийг ТУА-наас санхүүжүүлнэ.

ТУА нь энэхүү оролцогч талуудын оролцооны төлөвлөгөөний үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий байгаль орчин, нийгмийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэнүүдтэй байна. Төслийн энэ бэлтгэл үе шатны хугацаанд төслийн бэлтгэлтэй холбоотой асуултуудыг ЗТХЯ-нд илгээж болно.

Мэргэжлийн чиг үүргийнхээ дагуу гадаад олон нийттэй харилцах харилцаанд оролцож болох ажилтнууд, түүнчлэн удирдах албан тушаалтнуудад ТОХТ-ын хэрэгжилттэй холбоотой шаардлагатай сургалтыг ЗТХЯ, ТУА-наас зохион байгуулна. Төсөлтэй холбоотой аливаа гомдол барагдуулах механизм/ГБМ/-ын дагуу оролцогч талуудын гомдлыг шийдвэрлэхээр томилогдсон ажилтнуудад



тусгайлсан сургалтыг мөн зохион байгуулна. Төслийн ажилчид мөн Хөдөлмөрийн харилцааг зохицуулах журмын дагуу хөдөлмөрийн ГБМ -ын шаардлагатай зааварчилгааг авна.

## **9 Гомдол барагдуулах механизм**

Гомдол барагдуулах механизм(ГБМ) нь хүрээлэн буй орчинтой холбоотой гомдол, нөлөөлөлд өртсөн хүн/олон нийтийн асуудлыг шийдвэрлэх үр дүнтэй арга замыг бий болгодог. ТУА нь ГБМ-ыг хэрэгжүүлэх үндэслэлийг боловсруулж, ТУА-ны инженер техникийн ажилтнуудын гомдол, саналыг хянах, бүртгэх үйл ажиллагааг багтаасан ГБМ -ын санаачлагыг хэрэгжүүлэх, жижиг асуудлуудыг газар дээр нь шийдвэрлэх, төслийн бүх үе шатанд оролцогч талуудад гомдол гаргах, хариу өгөх заалтуудыг тусгасан байна.

Олон нийтийн хэлэлцүүлгийн үеэр ГБМ-ыг танилцуулж, төслийн хүрээнд оролцогч талуудад Монгол хэл дээр олон нийтэд нээлттэй болгоно. Гомдол гарсан тохиолдолд дараах байдлаар 4 хүртэлх үе шаттай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

**1-р шат:** Орон нутгийн түвшинд, ГБМ дагуу шийдвэрлэх, ГБМ систем нь нөлөөлөлд өртсөн хүмүүс (орон нутгийн оршин суугчид, орон нутгийн аж ахуйн нэгжийн төлөөлөгчид, гэрээт гүйцэтгэгчдийн ажилчид гэх мэт) Засгийн газрын мөрдөгдөж буй журмын хүрээнд шууд утсаар, биечлэн бичих гэх мэт хэд хэдэн хувилбараас хамгийн боломжит хувилбарын сонгох байдлаар гомдол, санал хүсэлт гаргах боломжийг олгодог. Нөлөөлөлд өртсөн хүний гомдлыг бүх санал хүсэлтийн системд холбогдсон ЗТХЯ-ны дотоод төв вэб серверт шууд бүртгэнэ. Гомдлын бүртгэлд санал/гомдлын агуулга, нөлөөлөлд өртсөн хүний нэр, холбоо барих хаяг, гомдлын огноо зэрэг дэлгэрэнгүй мэдээллийг багтаасан байна.

**2-р үе шат:** ЗТХЯ-ны гомдлыг үнэлэх, шийдвэрлэх. Хүлээн авсан гомдлыг ТУА-ны холбогдох ажилтнууд эсвэл ЗТХЯ -ын харьяа хэлтэс/нэгжид хуваарилна. ТУА-наас асуудлыг судалж, шийдвэрлэх арга хэмжээг авах ёстой ба үүний хүрээнд гэрээт гүйцэтгэгчид засч залруулах арга хэмжээ авах зааварчилгааг өгч болно. Тухайн гүйцэтгэгч нь хохирлыг барагдуулах арга хэмжээг авч, үр дүнг нь ТУА-нд уламжилж, ДБ-д мэдэгдэх үүрэгтэй. Санал гомдлын төрөл, нарийн түвэгтэй байдлаас шалтгаалан ТУА/ЗТХЯ нь тайлбар/гомдлыг хүлээн авснаас хойш 1-30 хоногийн дотор асуудлыг шийдвэрлэнэ.

**3-р шат:** Төслийн удирдах хорооны зүгээс гомдлыг шийдвэрлэх. ТУХ нь 3-р шатнаас хойш 10 хоногийн дотор оролцогч талуудын уулзалтыг зохион байгуулах бөгөөд үүний дараа 10 хоногийн дотор тухайн уулзалтаас гарсан шийдвэрийн биелэлтийг хангана. Олон талт оролцогчдын бүлэг нь орон нутгийн засаг захиргаа, хэрэгжүүлэгч агентлаг, орон нутгийн нийгмийн үйлчилгээ, орон нутгийн болон иргэний нийгмийн байгууллага, гэр хорооллын оршин суугчид, эмэгтэйчүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, хувийн хэвшил, төрийн болон төрийн бус байгууллагын тэнцүү тооны төлөөлөгчид болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээс бүрдэж болох ба гомдол гаргасан талуудтай ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх шаардлагатай.

**4-р шат:** Дээд эрх бүхий байгууллагын тогтоол. Хэрэв гомдлыг шийдвэрлэхгүй бол нөлөөлөлд өртсөн тал нь шүүхээр дамжуулан хууль ёсны эрхээ хамгаалуулах боломжтой.

Засгийн газрын одоо байгаа систем дээр үндэслэн төслийн ГБМ-ийг үр дүнтэй удирдах боломжтой. Төслийн бүх үе шатанд төслийн нөлөөлөлд өртсөн хувь хүн болон/эсвэл бусад сонирхогч талуудтай илүү сайн харилцаа өрнүүлж хэрэгжүүлэгч агентлагуудын оролцоог хөнгөвчлөх үүднээс ТУА нь ГБМ-ыг илүү сайжруулж боловсруулах боломжтой.

Одоогоор ашиглагдаж буй харилцааны сувгууд:

1. Засгийн газрын 1111 төв, шуурхай утас

Иргэд Төрийн ордны урд байрлах төвөөр үйлчлүүлэх эсвэл шуурхай утсаар холбогдох боломжтой.

Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, УИХ-ын Тамгын газар, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, Засгийн газрын агентлагууд бүгд тус төв, утсаар мэдээлэл авдаг. Мэдээлэл цуглуулах, холбогдох байгууллагад шилжүүлэх, шийдвэрлэлтийн явцыг хянах үүрэгтэй тус бүр нэг ажилтантай. Иргэдэд хариу өгөх, өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх хугацаа 30 хоногийн дотор байна.

Мэдээллийг 11-11.mn вэб сайтад бүртгэж байршуулдаг.

2. Вэб сайт

а) Зам тээврийн хөгжлийн яам

Албан ёсны цахим хуудас болох [www.mrtd.gov.mn](http://www.mrtd.gov.mn) дээр "Хүсэлт, гомдол" гэсэн товчлуур байгаа бөгөөд үүнийг дарахад иргэд бүртгүүлж, мэдээллээ үлдээх боломжтой болдог. Хариуцсан албан тушаалтан мэдээлэл хүлээн авмагц холбогдох газруудад нь шилжүүлнэ. Холбогдох албан тушаалтанд ирсэн өргөдөл, гомдлыг зохих хугацаанд (ихэвчлэн 30 хоног) шийдвэрлэж, хариу өгөх үүрэгтэй.

б) Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар

Албан ёсны [www.president.mn](http://www.president.mn) вэб сайтад иргэн, аж ахуйн нэгж зөвхөн санал хүсэлтээ үлдээх хэсэг бий. Хариуцсан албан тушаалтан санал хүсэлтийг хүлээн авсны дараа холбогдох асуудлыг шийдвэрлэж, зохих байгууллагад шилжүүлнэ.

Иргэд маягт бөглөхдөө овог нэр, иргэний үнэмлэх, хаяг, утасны дугаараа заавал бичнэ.

3. Орон нутгийн засаг захиргааны өргөдөл гомдол хүлээн авдаг шууд утас

Төсөл нь бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийлэл/дарамттай (SEA/SH) холбоотой зэрэг эмзэг, нууцлах шаардлагатай гомдлыг шийдвэрлэх бусад арга хэмжээг Дэлхийн банкны БОНХ-ний бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийлэл/дарамттай холбоотой Сайн туршлагуудын тэмдэглэлийн дагуу авна. SEA/SH эрсдэлийг зохих ёсоор шийдвэрлэхийн тулд гүйцэтгэгч нүүлгэн шилжүүлэлт хийхээс өмнө ГБМ-ыг бий болгоно. Гүйцэтгэгчид болон зөвлөхүүдийн зэрэгцэн (дотоодоо ажиллуулж буй) ажиллуулж буй аливаа ГБМ нь төслийн гомдлын талаар үнэн зөв ойлголттой байхын тулд гомдлыг төслийн ГБМ-д шилжүүлэх үйл явцыг багтаасан байна. Жендерт суурилсан хүчирхийлэл (GBV), ялангуяа SEA/SH гомдлын хувьд хохирогчдын эсрэг гутаан доромжлох, татгалзах, хэлмэгдүүлэх эрсдэлтэй байдаг. Энэ нь чимээгүй байх уламжлалыг бий болгож, бэхжүүлдэг тул хохирсон хүмүүс төсөлд шууд хандахаас татгалздаг. Зарим хохирсон хүмүүс шууд үйлчилгээ авахыг сонгодог ба энэ нь хэзээ ч ГБМ-д мэдээлэгдэхгүй бөгөөд үүний улмаас мэдээлэгдсэн тохиолдлын тоо зөрүүтэй байж болзошгүй юм. Эмэгтэйчүүдийг ГБМ-д айл аюулгүй нэвтрэх боломжийг олгохын тулд гомдлыг аюулгүй, нууцлалтайгаар бүртгэх олон сувгуудыг идэвхжүүлж болно. ТУА-ны ажилтнууд болон гүйцэтгэгчид ГБМ-ын нууцлал, үр дүнтэй

ажиллагааны талаар сургалтанд хамрагдах ёстой. ГМ-ын мэдээлэл нь ялангуяа гомдол гаргагчийн хувийн мэдээлэлтэй холбоотой нууцыг чандлан сахих ёстой.